

Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (tretia komora)

z 1. augusta 2022*

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Justičná spolupráca v občianskych veciach – Právomoc, uznávanie a výkon rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností – Nariadenie (ES) č. 2201/2003 – Články 3, 6 až 8 a 14 – Pojem ‚obvyklý pobyt‘ – Právomoc, uznávanie, výkon rozhodnutí a spolupráca vo veciach vyživovacej povinnosti – Nariadenie (ES) č. 4/2009 – Články 3 a 7 – Štátni príslušníci dvoch odlišných členských štátov, ktorí bývajú v treťom štáte ako zmluvní zamestnanci pridelení k delegácii Európskej únie v tomto treťom štáte – Určenie právomoci – *Forum necessitatis*“

Vo veci C-501/20,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Audiencia Provincial de Barcelona (Provinčný súd Barcelona, Španielsko) z 15. septembra 2020 a doručený Súdnemu dvoru 6. októbra 2020, ktorý súvisí s konaním:

MPA

proti

LCDNMT,

SÚDNY DVOR (tretia komora),

v zložení: predsedníčka druhej komory A. Prechal vykonávajúca funkciu predsedníčky tretej komory, sudcovia J. Passer, F. Biltgen, L. S. Rossi (spravodajkyňa) a N. Wahl,

generálny advokát: M. Szpunar,

tajomník: L. Carrasco Marco, referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní zo 16. septembra 2021,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- MPA, v zastúpení: A. López Jiménez, abogada,
- LCDNMT, v zastúpení: C. Martínez Jorba a P. Tamborero Font, abogadas,
- španielska vláda, v zastúpení: L. Aguilera Ruiz, splnomocnený zástupca,

* Jazyk konania: španielčina.

- česká vláda, v zastúpení: I. Gavrilova, M. Smolek a J. Vláčil, splnomocnení zástupcovia,
- Rada Európskej únie, v zastúpení: M. Balta, H. Marcos Fraile a C. Zadra, splnomocnení zástupcovia,
- Európska komisia, v zastúpení: I. Galindo Martín, M. Kellerbauer, N. Ruiz García, M. Wilderspin a W. Wils, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 24. februára 2022,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článkov 3, 7, 8 a 14 nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000 (Ú. v. EÚ L 338, 2003, s. 1; Mim. vyd. 19/006, s. 243), článkov 3 a 7 nariadenia Rady (ES) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti (Ú. v. EÚ L 7, 2009, s. 1), a článku 47 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“).
- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi MPA a LCDNMT, dvoma zmluvnými zamestnancami Európskej únie pridelenými k jej delegácii v Togu, vo veci návrhu na rozvod, ku ktorému boli pripojené návrhy týkajúce sa určenia režimu a spôsobu starostlivosti o maloleté deti tohto páru a výkonu rodičovských práv a povinností vo vzťahu k nim, priznania výživného na tieto deti a úpravy užívania nehnuteľnosti v Lomé (Togo), v ktorej rodina bývala.

Právny rámec

Medzinárodné právo

- 3 Podľa článku 31 ods. 1 Viedenského dohovoru o diplomatických stykoch uzavretého vo Viedni 18. apríla 1961, ktorý nadobudol platnosť 24. apríla 1964 (*Zbierka zmlúv Organizácie Spojených národov*, zv. 500, s. 95, ďalej len „Viedenský dohovor“):

„Diplomatický zástupca je vyňatý z trestnej jurisdikcie prijímajúceho štátu. Je taktiež vyňatý z jeho civilnej a správnej jurisdikcie, s výnimkou prípadov, v ktorých ide:

- a) o vecnú žalobu týkajúcu sa súkromnej nehnuteľnosti na území prijímajúceho štátu, okrem ak ju vlastní v zastúpení vysielajúceho štátu pre účely misie;
- b) o žalobu týkajúcu sa dedičstva, v ktorom je diplomatický zástupca ako súkromná osoba a nie ako splnomocnenec vysielajúceho štátu vykonávateľom poslednej vôle, správcom dedičstva, dedičom alebo odkazovníkom;
- c) o žalobu týkajúcu sa akéhokoľvek slobodného povolania alebo obchodnej činnosti, ktorú diplomatický zástupca vykonáva v prijímajúcom štáte popri svojich úradných funkciách.“

Právo Únie

Protokol o výsadách a imunitách

- 4 Článok 11 Protokolu (č. 7) o výsadách a imunitách Európskej únie (ďalej len „Protokol o výsadách a imunitách“), ktorý patrí do jeho hlavy V s názvom „Úradníci a ostatní zamestnanci Európskej únie“, stanovuje:

„Bez ohľadu na svoju štátnu príslušnosť úradníci a ostatní zamestnanci Únie na území každého členského štátu požívajú:

- a) imunitu voči právomoci súdov vo vzťahu k činnosti v rámci svojho úradného postavenia vrátane ich ústnych alebo písomných prejavov, s výhradou použitia ustanovení zmlúv týkajúcich sa jednak pravidiel určujúcich zodpovednosť úradníkov a ostatných zamestnancov voči Únii a jednak právomoci Súdneho dvora Európskej únie, ktorý rozhoduje o sporoch medzi Úniou a jej úradníkmi a ostatnými zamestnancami.

...“

- 5 Podľa článku 17 prvého odseku uvedeného protokolu, ktorý patrí do jeho hlavy VII s názvom „Všeobecné ustanovenia“:

„Výsady, imunity a výhody sa priznávajú úradníkom a ostatným zamestnancom Únie výlučne v záujme Únie.“

Služobný poriadok a PZOZ

- 6 Podľa článku 1b Služobného poriadku úradníkov Európskej únie (ďalej len „služobný poriadok“) sa Európska služba pre vonkajšiu činnosť (ESVČ), ak služobný poriadok neustanovuje inak, pokladá na účely jeho uplatnenia za inštitúciu Únie.

- 7 Článok 23 služobného poriadku spresňuje:

„Výsady a imunity úradníkov sa udeľujú iba v záujme Únie. Pokiaľ Protokol o výsadách a imunitách neustanovuje inak, úradníci nie sú oslobodení od plnenia svojich súkromných povinností ani od dodržiavania platných zákonov a policajných predpisov.

...“

- 8 Článok 3a ods. 1 Podmienok zamestnávania ostatných zamestnancov Európskej únie (ďalej len „PZOZ“) stanovuje:

„Na účely týchto Podmienok zamestnávania ‚zmluvní úradníci‘ sú zamestnanci, ktorí nie sú zaradení na pracovné miesta uvedené v zozname pracovných miest, priloženom ku kapitole rozpočtu, týkajúceho sa príslušnej inštitúcie, a ktorí boli prijatí do zamestnania na plný alebo čiastočný úväzok:

...

- d) v zastúpeniach a delegáciách inštitúcií Únie;

...“

9 Článok 85 ods. 1 prvý pododsek PZOZ znie:

„Zmluvy zmluvných zamestnancov, uvedených v článku 3a, sa môžu uzatvárať na čas určitý v dĺžke najmenej tri mesiace a najviac päť rokov. Nemôžu byť predĺžené viac ako jedenkrát na čas určitý a najviac na päť rokov. Prvá zmluva a prvé predĺženie musia byť v celkovej dĺžke najmenej šesť mesiacov pre funkčnú skupinu I a najmenej deväť mesiacov pre ostatné funkčné skupiny. Každé ďalšie predĺženie je na dobu neurčitú.“

Nariadenie č. 2201/2003

10 Odôvodnenia 5, 11, 12, 14 et 33 nariadenia č. 2201/2003 uvádzajú:

„(5) S cieľom zabezpečiť rovnosť pre všetky deti, toto nariadenie sa vzťahuje na všetky rozhodnutia o rodičovských právach a povinnostiach, vrátane opatrení na ochranu dieťaťa, nezávisle na konaniach v manželských veciach.

...

(11) Vyživovacia povinnosť je vylúčená z rozsahu pôsobnosti tohto nariadenia, keďže sa na ňu vzťahuje už nariadenie [Rady (ES)] č. 44/2001 [z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Ú. v. ES L 12, 2001, s. 1; Mim. vyd. 19/004, s. 42)]. Súdny, ktoré majú právomoc podľa tohto nariadenia, budú mať vo všeobecnosti právomoc rozhodovať o vyživovacej povinnosti podľa článku 5 [bodu] 2 nariadenia [č. 44/2001].

(12) Kritériá právomoci vo veciach rodičovských práv a povinností, upravené týmto nariadením, sú tvorené tak, aby zodpovedali najlepšiemu záujmu dieťaťa, najmä kritériu blízkosti. To znamená, že právomoc by mal mať v prvom rade členský štát obvyklého pobytu dieťaťa, s výnimkou určitých prípadov zmeny pobytu dieťaťa alebo v dôsledku dohody medzi nositeľmi rodičovských práv a povinností.

...

(14) Toto nariadenie by malo mať účinky bez toho, aby bolo dotknuté uplatňovanie medzinárodného verejného práva týkajúceho sa diplomatických imunit. Ak právomoc podľa tohto nariadenia nemožno vykonávať z dôvodu existencie diplomatickej imunity podľa medzinárodného práva, právomoc sa má vykonávať podľa vnútroštátneho práva v členskom štáte, v ktorom dotknutá osoba nepožíva takúto imunitu.

...

(33) Toto nariadenie uznáva základné práva a dodržiava zásady [Charty]. Predovšetkým sa snaží zabezpečiť rešpektovanie základných práv dieťaťa, ako je ustanovené v článku 24 [Charty].“

- 11 Článok 1 nariadenia č. 2201/2003, nazvaný „Rozsah pôsobnosti“, stanovuje:
- „1. Toto nariadenie sa uplatňuje bez ohľadu na povahu súdu v občianskych veciach, ktoré sa vzťahujú na:
- a) rozvod, rozluku alebo anulovanie manželstva;
  - b) nadobúdanie, výkon, prenesenie, obmedzenie alebo odňatie rodičovských práv a povinností.
- ...
3. Toto nariadenie sa nevzťahuje na:
- ...
- e) vyživovaciu povinnosť;
- ...“
- 12 Kapitola II nariadenia č. 2201/2003, nazvaná „Súdna právomoc“, sa skladá z troch oddielov. Oddiel 1 tejto kapitoly, nazvaný „Rozvod, rozluka a anulovanie manželstva“, zahŕňa články 3 až 7 tohto nariadenia.
- 13 Článok 3 uvedeného nariadenia, nazvaný „Všeobecná právomoc“, v odseku 1 stanovuje:
- „Vo veciach rozvodu, rozluky alebo anulovania manželstva majú právomoc súdy členského štátu
- a) na ktorého území:
    - majú manželia obvyklý pobyt, alebo
    - manželia mali naposledy obvyklý pobyt, pokiaľ tam jeden z manželov stále býva, alebo
    - má odporca obvyklý pobyt, alebo
    - v prípade spoločnej žiadosti, má niektorý z manželov obvyklý pobyt, alebo
    - má navrhovateľ obvyklý pobyt, ak tam býval najmenej jeden rok bezprostredne pred podaním návrhu, alebo
    - má navrhovateľ obvyklý pobyt, ak tam býval najmenej šesť mesiacov bezprostredne pred podaním návrhu a je buď štátnym príslušníkom tohto členského štátu alebo v prípade Veľkej Británie a Írska tam má ‚domicil‘;
  - b) ktorého štátnymi príslušníkmi sú obaja manželia alebo v prípade Veľkej Británie a Írska, ak tam majú obaja manželia ‚domicil‘“.

- 14 Článok 6 toho istého nariadenia, nazvaný „Výlučná povaha súdnej právomoci podľa článkov 3, 4 a 5“, znie:

„Manžela, ktorý:

- a) má obvyklý pobyt na území členského štátu; alebo
- b) je štátnym príslušníkom členského štátu alebo v prípade Veľkej Británie a Írska, má svoj ‚domicil‘ na území jedného z týchto členských štátov,

možno žalovať v inom členskom štáte iba v súlade s článkami 3, 4 a 5.“

- 15 Článok 7 nariadenia č. 2201/2003, nazvaný „Zostatková právomoc“, v odseku 1 spresňuje:

„Ak žiadny súd členského štátu nemá právomoc podľa článkov 3, 4 a 5, právomoc sa určí v každom členskom štáte podľa práva tohto štátu.“

- 16 Oddiel 2 kapitoly II tohto nariadenia, ktorý sa týka právomoci vo veciach rodičovských práv a povinností, obsahuje články 8 až 15 uvedeného nariadenia.

- 17 Článok 8 toho istého nariadenia, nazvaný „Všeobecná právomoc“, v odseku 1 uvádza:

„Súdy členského štátu majú právomoc vo veciach rodičovských práv a povinností k dieťaťu, ktoré má obvyklý pobyt v tomto členskom štáte v čase začatia konania.“

- 18 Článok 12 nariadenia č. 2201/2003, nazvaný „Dohoda o právomoci“, v odsekoch 1, 3 a 4 uvádza:

„1. Súdy členského štátu pri výkone svojej právomoci podľa článku 3, na základe návrhu na rozvod, rozluku alebo anulovanie manželstva, majú právomoc v každej veci, ktorá sa týka rodičovských práv a povinností a ktorá súvisí s týmto návrhom, ak:

- a) aspoň jeden z manželov má rodičovské práva a povinnosti k dieťaťu

a

- b) manželia a nositelia rodičovských práv a povinností prijali právomoc týchto súdov výslovne alebo iným jednoznačným spôsobom v čase začatia konania a ak je to v najlepšom záujme dieťaťa.

...

3. Súdy členského štátu majú takisto právomoc v otázkach rodičovských práv a povinností aj v iných konaniach, ako sú konania uvedené v odseku 1, ak:

- a) dieťa má vo vzťahu k tomuto členskému štátu podstatnú väzbu, najmä na základe skutočnosti, že jeden z nositeľov rodičovských práv a povinností má obvyklý pobyt v tomto členskom štáte, alebo že dieťa je štátnym príslušníkom tohto štátu;

a

b) všetci účastníci konania prijali právomoc súdov výslovne alebo iným jednoznačným spôsobom v čase začatia konania, a ak je to v najlepšom záujme dieťaťa.

4. Ak má dieťa svoj obvyklý pobyt na území tretieho štátu, ktorý nie je zmluvnou stranou Haagskeho dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa z 19. októbra 1996, právomoc podľa tohto článku sa považuje za právomoc v najlepšom záujme dieťaťa, najmä ak nemožno viesť konanie v predmetnom treťom štáte.“

19 Článok 14 tohto nariadenia, nazvaný „Zostatková právomoc“, stanovuje:

„Ak žiadny súd členského štátu nemá právomoc podľa článkov 8 až 13, právomoc v každom členskom štáte sa určí podľa práva tohto štátu.“

Nariadenie č. 4/2009

20 Odôvodnenia 8, 15 a 16 nariadenia č. 4/2009 znejú:

„(8) V rámci Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného sa Spoločenstvo a jeho členské štáty zúčastnili na rokovaní, ktoré 23. novembra 2007 vyústili do prijatia [Haagskeho] dohovoru o medzinárodnom vymáhaní výživného na deti a iných členov rodiny... a [Haagskeho] protokolu o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť [schváleného v mene Európskeho spoločenstva rozhodnutím Rady 2009/941/ES z 30. novembra 2009 (Ú. v. EÚ L 331, 2009, s. 17)]. Tieto dva nástroje by sa preto mali v rámci tohto nariadenia zohľadniť.

...

(15) S cieľom ochrániť záujmy oprávnených na výživné a podporiť riadny výkon spravodlivosti v rámci Európskej únie je potrebné prispôsobiť normy právomoci, ako vyplývajú z nariadenia [č. 44/2001]. Skutočnosť, že povinný má obvyklý pobyt v treťom štáte by nemala vylučovať uplatnenie noriem Spoločenstva týkajúcich sa právomoci, a preto by sa viac nemalo odkazovať na normy vnútroštátneho právneho poriadku. Preto je potrebné v tomto nariadení určiť, v ktorých prípadoch môže súd členského štátu vykonávať subsidiárnu právomoc.

(16) S cieľom napraviť najmä prípady odoprenia spravodlivosti je v tomto nariadení potrebné upraviť *forum necessitatis* a umožniť tak súdu členského štátu vo výnimočných prípadoch konať vo veci, ktorá má úzku väzbu s tretím štátom. Takýto výnimočný prípad môže nastať, keď sa konanie v dotknutom treťom štáte ukáže ako nemožné (napríklad z dôvodu občianskej vojny), alebo keď od navrhovateľa nemožno rozumne očakávať, že v tom štáte začne alebo bude viesť konanie. Právomoc založenú na *forum necessitatis* však možno vykonávať, iba ak má spor dostatočnú väzbu s členským štátom konajúceho súdu, akou je napríklad štátna príslušnosť jedného z účastníkov.“

21 Článok 3 nariadenia č. 4/2009, nazvaný „Všeobecné ustanovenia o právomoci“, stanovuje:

„V členských štátoch je právomoc vo veciach vyživovacej povinnosti daná:

a) súdu podľa miesta obvyklého pobytu povinného, alebo

- b) súdu podľa miesta obvyklého pobytu oprávneného, alebo
- c) súdu, ktorý má podľa svojho právneho poriadku právomoc konať o osobnom stave, ak vec týkajúca sa vyživovacej povinnosti je spojená s týmto konaním, pokiaľ sa táto právomoc nezakladá výlučne na štátnej príslušnosti niektorého z účastníkov, alebo
- d) súdu, ktorý má podľa svojho právneho poriadku právomoc konať o rodičovských právach a povinnostiach, ak vec týkajúca sa vyživovacej povinnosti je spojená s týmto konaním, pokiaľ sa táto právomoc nezakladá výlučne na štátnej príslušnosti niektorého z účastníkov.“
- 22 Článok 6 tohto nariadenia, nazvaný „Subsidiárna právomoc“, uvádza:
- „Ak podľa článkov 3, 4 a 5 nemá právomoc žiadny súd členského štátu ani žiaden súd zmluvného štátu Lugánskeho dohovoru, ktorý nie je členským štátom, na základe ustanovení uvedeného dohovoru, majú právomoc súdy členského štátu spoločnej štátnej príslušnosti účastníkov.“
- 23 Článok 7 toho istého nariadenia, nazvaný „*Forum necessitatis*“, stanovuje:
- „Ak podľa článkov 3, 4, 5 a 6 nemá právomoc žiadny súd členského štátu, súdy členského štátu môžu vo výnimočných prípadoch vo veci rozhodovať, ak sa konanie nemôže účinne začať alebo uskutočniť v treťom štáte, ktorý má so sporom úzku väzbu.
- Spor musí mať dostatočnú väzbu s členským štátom konajúceho súdu.“

Španielske právo

- 24 Ley Orgánica 6/1985 del Poder Judicial (organický zákon č. 6/1985 o súdnej moci) z 1. júla 1985 (BOE č. 157 z 2. júla 1985, s. 20632) v znení Ley Orgánica 7/2015 (organický zákon č. 7/2015) z 21. júla 2015 (BOE č. 174 z 22. júla 2015, s. 61593) v článku 22c písm. c) a d) stanovuje:
- „Ak nie sú prítomné predchádzajúce kritériá, španielske súdy majú právomoc:
- ...
- c) vo veciach osobných a majetkových vzťahov medzi manželmi, anulovania manželstva, rozluky a rozvodu a ich zmien, pokiaľ nemá právomoc žiadny iný zahraničný súd, ak obaja manželia majú obvyklý pobyt v Španielsku v čase podania návrhu, alebo ak mali v Španielsku posledný obvyklý pobyt a jeden z nich tam má [stále] pobyt, alebo ak má odporca obvyklý pobyt v Španielsku, alebo v prípade návrhu podaného so vzájomným súhlasom, ak má v Španielsku pobyt jeden z manželov,..., alebo ak je navrhovateľ španielskym štátnym príslušníkom a aspoň šesť mesiacov pred podaním návrhu mal obvyklý pobyt v Španielsku, a tiež v prípade, ak sú obaja manželia španielskymi štátnymi príslušníkmi;
- d) vo veciach rodičovstva a vzťahov medzi rodičmi a deťmi, ochrany maloletých a rodičovských práv a povinností, ak má dieťa alebo maloletý v čase podania návrhu obvyklý pobyt v Španielsku, alebo navrhovateľ je španielskym štátnym príslušníkom, alebo má v Španielsku obvyklý pobyt alebo v každom prípade pobyt aspoň šesť mesiacov pred podaním návrhu.“

25 Článok 22g tohto zákona v znení neskorších predpisov stanovuje:

„1. Španielske súdy nemajú právomoc v prípadoch, v ktorých kritériá právomoci stanovené v španielskych zákonoch neurčujú uvedenú právomoc.

...

3. ... Španielske súdy sa nemôžu vzdať svojej právomoci alebo ju odmietnuť, ak sporný prípad súvisí so Španielskom a súdy jednotlivých štátov spojených s týmto prípadom odmietli svoju právomoc. ...“

26 Código Civil (Občiansky zákonník) v článku 40 spresňuje, že bydliskom diplomatov, ktorí sa z dôvodu výkonu svojej funkcie zdržujú v inom štáte ako v Španielsku a ktorým prislúcha právo extrateritoriality, je ich posledné bydlisko na území Španielska.

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

27 MPA, matka detí, o ktoré ide vo veci samej, a LCDNMT, ich otec, uzavreli manželstvo 25. augusta 2010 na veľvyslanectve Španielskeho kráľovstva v Guinei-Bissau. Majú spolu dve deti, ktoré sa narodili 10. októbra 2007 a 30. júla 2012 v Španielsku. Matka má španielsku štátnu príslušnosť a otec má portugalskú štátnu príslušnosť. Ich deti majú dvojakú, teda španielsku a portugalskú štátnu príslušnosť.

28 Manželia bývali v Guinei-Bissau od augusta 2010 do februára 2015 a následne sa presťahovali do Toga. K faktickej rozluke došlo v júli 2018. Odvtedy matka s deťmi naďalej býva v bydlisku manželov v Togu a otec býva v hoteli v tomto štáte.

29 Obaja manželia pracujú pre Európsku komisiu a sú pridelení k delegácii Únie v Togu. Ich pracovným zaradením je kategória zmluvných zamestnancov.

30 Dňa 6. marca 2019 podala matka na Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 2 de Manresa [Súd prvého stupňa a vyšetrovací súd č. 2 Manresa (Španielsko)] návrh na rozvod, ku ktorému boli pripojené návrhy týkajúce sa určenia režimu a spôsobu starostlivosti o maloleté deti tohto páru a výkonu rodičovských práv a povinností vo vzťahu k nim, priznania výživného na tieto deti, ako aj práva na užívanie nehnuteľnosti v Togu, v ktorej rodina bývala.

31 Otec vzniesol námietku nedostatku medzinárodnej právomoci Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 2 de Manresa (Súd prvého stupňa a vyšetrovací súd č. 2 Manresa).

32 Tento súd uznesením z 9. septembra 2019 konštatoval nedostatok svojej medzinárodnej právomoci, keďže účastníci konania podľa neho nemali v Španielsku obvyklý pobyt.

33 Proti tomuto rozhodnutiu podala matka odvolanie na vnútroštátny súd, ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania. Tvrdí, že obaja manželia majú diplomatický štatút ako zamestnanci Únie akreditovaní v štáte výkonu práce a že tento štatút udeľuje hostiteľský štát a vzťahuje sa aj na maloleté deti. V tejto súvislosti tvrdí, že je chránená imunitou podľa článku 31 Viedenského dohovoru a že jej návrhy nepatria medzi výnimky uvedené v tomto článku. Matka ďalej uvádza, že podľa nariadení č. 2201/2003 a 4/2009 sa právomoc rozhodnúť o rozvode, rodičovských právach a povinnostiach a výživnom určuje na základe obvyklého pobytu. V súlade

s článkom 40 Občianskeho zákonníka miestom jej obvyklého pobytu pritom nie je miesto, kde pracuje ako zmluvná zamestnankyňa Únie, ale miesto jej pobytu pred získaním tohto postavenia, teda Španielsko.

- 34 Matka sa tiež odvoláva na *forum necessitatis* uznané nariadením č. 4/2009 a vysvetľuje situáciu, v ktorej sa nachádzajú togské súdy. Na tento účel predkladá správy, ktoré vypracovala Rada OSN pre ľudské práva. V jednej z týchto správ sa konštatuje absencia primeraného a sústavného vzdelávania sudcov a pretrvávajúca atmosféra beztrestnosti za porušovanie ľudských práv. Ďalšia z týchto správ vyjadruje obavu OSN, pokiaľ ide o nezávislosť súdnej moci, prístup k spravodlivosti a beztrestnosť za porušovanie ľudských práv.
- 35 Otec tvrdí, že ani jeden z manželov nevykonáva diplomatickú funkciu pre svoj členský štát, teda pre Španielske kráľovstvo a Portugalskú republiku, ale pracujú v rámci delegácie Únie v Togu ako zmluvní zamestnanci. V tejto súvislosti uvádza, že ich preukaz nie je diplomatickým pasom, ale cestovým preukazom alebo dokladom platným výhradne na území tretích štátov. Okrem toho sa podľa neho nemá uplatňovať Viedenský dohovor, ale Protokol o výsadách a imunitách. Tento protokol sa však uplatňuje výhradne na konanie úradníkov a zamestnancov inštitúcií Únie v rámci ich úradného postavenia, takže v prejednávanej veci nie je prekážkou právomoci togských súdov a nevyvoláva potrebu uplatnenia *forum necessitatis*.
- 36 Podľa vnútroštátneho súdu neexistuje judikatúra týkajúca sa pojmu „obvyklý pobyt“ manželov na účely určenia súdnej právomoci v rozvodových veciach, ani judikatúra týkajúca sa pojmu „obvyklý pobyt“ maloletých detí v situácii, o akú ide vo veci samej, keď má určiť vplyv takého diplomatického alebo iného obdobného štatútu, aký majú osoby, ktoré vykonávajú úlohy ako zamestnanci alebo úradníci pracujúci pre Úniu a ktoré sú vyslané do tretích štátov na plnenie týchto úloh. V rámci posúdenia obvyklého pobytu manželov, ktorí žiadajú o rozvod, vnútroštátny súd poznamenáva, že zmluvní zamestnanci majú v štáte, do ktorého boli vyslaní, štatút diplomatických zástupcov Únie, ale v členských štátoch sa považujú výlučne za zamestnancov Únie. Okrem toho uvádza, že potrebuje určiť dĺžku, obvyklú povahu a stabilitu pobytu manželov v Togu a že nemôže nezohľadniť skutočnosť, že dôvodom a príčinou ich prítomnosti v tomto treťom štáte je vykonávanie úloh v mene Únie.
- 37 Za týchto okolností Audiencia Provincial de Barcelona (Provinčný súd Barcelona, Španielsko) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:
- „1. Ako sa má vykladať pojem ‚obvyklý pobyt‘ uvedený v článku 3 nariadenia [č. 2201/2003] a článku 3 nariadenia [č. 4/2009] v prípade osôb, ktoré sú štátnymi príslušníkmi členského štátu a zdržiavajú sa v treťom štáte z dôvodu úloh, ktorými sú poverené ako zmluvní zamestnanci Únie, a v tomto treťom štáte je im priznané postavenie diplomatických zástupcov Únie, ak ich pobyt v uvedenom štáte súvisí s plnením ich úloh, ktoré vykonávajú pre Úniu?
  2. V prípade, ak by na účely článku 3 nariadenia č. 2201/2003 a článku 3 nariadenia č. 4/2009 určenie obvyklého pobytu manželov záviselo od ich štatútu zmluvných zamestnancov Únie v treťom štáte, aký vplyv by to malo na určenie obvyklého pobytu maloletých detí podľa článku 8 nariadenia č. 2201/2003?
  3. V prípade, ak sa konštatuje, že maloleté deti nemajú obvyklý pobyt v tomto treťom štáte, možno na účely určenia obvyklého pobytu podľa článku 8 nariadenia č. 2201/2003 vziať do úvahy väzbu založenú na štátnej príslušnosti matky, jej pobyt v Španielsku pred uzavretím manželstva, španielsku štátnu príslušnosť maloletých detí a ich narodenie v Španielsku?

4. V prípade, ak sa určí, že obvyklý pobyt rodičov a maloletých detí sa nenachádza v členskom štáte a vzhľadom na to, že podľa nariadenia č. 2201/2003 neexistuje žiadny iný členský štát, ktorý by mal právomoc rozhodnúť o návrhoch, bráni okolnosť, že odporca je štátnym príslušníkom členského štátu, uplatneniu ustanovenia o zostatkovej právomoci, ktoré sa nachádza v článkoch 7 a 14 nariadenia č. 2201/2003?
5. V prípade, ak sa určí, že obvyklý pobyt rodičov a maloletých detí sa nenachádza v členskom štáte, ako sa má na účely určenia výživného na deti vykladať *forum necessitatis* v zmysle článku 7 nariadenia č. 4/2009? Konkrétne, ktoré podmienky musia byť splnené na to, aby sa konštatovalo, že konanie sa nemôže riadne začať alebo uskutočniť, alebo je úplne nemožné v treťom štáte, ktorý má so sporom úzku väzbu (v tomto prípade v Togu)? Je potrebné, aby účastník konania preukázal, že neúspešne podal alebo sa pokúsil podať návrh na začatie konania v uvedenom štáte? Predstavuje štátna príslušnosť niektorého z účastníkov konania dostatočnú väzbu s členským štátom [konajúceho súdu]?
6. V prípade, akým je tento, keď majú manželia silné väzby s členskými štátmi (štátna príslušnosť, predchádzajúci pobyt), je v rozpore s článkom 47 [Charty], ak na základe uplatnenia ustanovení uvedených nariadení nemá právomoc žiadny členský štát?“

Konanie na Súdnom dvore

- 38 Vnútroštátny súd navrhol prejednať túto vec v rámci naliehavého konania upraveného v článku 107 Rokovacieho poriadku Súdneho dvora.
- 39 Dňa 19. októbra 2020 Súdny dvor na návrh sudkyne spravodajkyne a po vypočutí generálneho advokáta rozhodol, že tomuto návrhu nemožno vyhovieť, keďže neboli splnené podmienky stanovené v článku 107 ods. 2 rokovacieho poriadku.

O prejudiciálnych otázkach

O prvej otázke

- 40 Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa článok 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003 a článok 3 písm. a) a b) nariadenia č. 4/2009 majú vykladať v tom zmysle, že na účely určenia obvyklého pobytu v zmysle týchto ustanovení môže byť určujúcim prvkom postavenie dotknutých manželov ako zmluvných zamestnancov Únie, ktorí sú pridelení k delegácii Únie v treťom štáte a údajne majú v tomto treťom štáte diplomatický štatút.
- 41 Pokiaľ ide v prvom rade o výklad článku 3 nariadenia č. 2201/2003, je potrebné pripomenúť, že toto ustanovenie stanovuje všeobecné kritériá právomoci vo veciach rozvodu, rozluky a anulovania manželstva. Tieto objektívne, alternatívne a výlučné kritériá zodpovedajú nevyhnutnosti právnej úpravy prispôbenej osobitným potrebám sporov v oblasti zrušenia manželského zväzku [pozri v tomto zmysle rozsudok z 25. novembra 2021, IB (Obvyklý pobyt manžela – Rozvod), C-289/20, EU:C:2021:955, bod 32 a citovanú judikatúru].

- 42 Pojem „obvyklý pobyt“ sa nachádza v šiestich základných kritériách na určenie právomoci stanovených v článku 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003. Toto ustanovenie tak bez hierarchie priznáva právomoc rozhodovať o otázkach týkajúcich sa zániku manželského zväzku súdom členského štátu, na území ktorého sa v závislosti od konkrétneho prípadu nachádza súčasne alebo predchádzajúce bydlisko manželov alebo jedného z nich.
- 43 V tejto súvislosti nariadenie č. 2201/2003 neobsahuje nijakú definíciu pojmu „obvyklý pobyt“, konkrétne ani pojmu obvyklý pobyt manžela v zmysle článku 3 ods. 1 písm. a) tohto nariadenia. Vzhľadom na neexistenciu takejto definície alebo výslovného odkazu na právo členských štátov s cieľom určiť zmysel a rozsah tohto pojmu, je nutný jeho autonómny a jednotný výklad s prihliadnutím na kontext ustanovení uvádzajúcich tento pojem a ciele tohto nariadenia [pozri v tomto zmysle rozsudok z 25. novembra 2021, IB (Obvyklý pobyt manžela – Rozvod), C-289/20, EU:C:2021:955, body 38 a 39].
- 44 Súdny dvor už rozhodol, že na účely výkladu článku 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003 treba dospieť k záveru, že pojem „obvyklý pobyt“ sa v zásade vyznačuje dvomi prvkami, a to jednak vôľou dotknutej osoby zriadiť zvyčajné centrum svojich záujmov na určenom mieste a jednak prítomnosťou, ktorá predstavuje dostatočný stupeň stability na území dotknutého členského štátu [rozsudok z 25. novembra 2021, IB (Obvyklý pobyt manžela – Rozvod), C-289/20, EU:C:2021:955, bod 57], pričom manžel môže mať v určitom okamihu iba jeden obvyklý pobyt v zmysle uvedeného ustanovenia [pozri v tomto zmysle rozsudok z 25. novembra 2021, IB (Obvyklý pobyt manžela – Rozvod), C-289/20, EU:C:2021:955, bod 51].
- 45 Pokiaľ ide v druhom rade o výklad článku 3 nariadenia č. 4/2009, nazvaného „Všeobecné ustanovenia o právomoci“, zo znenia tohto článku vyplýva, že toto ustanovenie stanovuje všeobecné kritériá určovania právomoci súdov členských štátov rozhodujúcich vo veciach vyživovacej povinnosti. Tieto kritériá sú alternatívne, ako to potvrdzuje použitie priradovacej spojky „alebo“ po uvedení každého jednotlivého kritéria [rozsudok z 5. septembra 2019, R (Právomoc vo veciach rodičovských práv a povinností a vyživovacej povinnosti), C-468/18, EU:C:2019:666, bod 29 a citovaná judikatúra].
- 46 Článok 3 nariadenia č. 4/2009 tak poskytuje možnosť podať návrh týkajúci sa vyživovacej povinnosti na základe rôznych kritérií na určenie právomoci, a to najmä buď na súde podľa miesta obvyklého pobytu povinného v súlade s písmenom a) tohto článku 3, alebo na súde podľa miesta obvyklého pobytu oprávneného v súlade s písmenom b) uvedeného článku [pozri v tomto zmysle rozsudok zo 17. septembra 2020, Landkreis Harburg (Prechod práv osoby oprávnenej na výživné na verejný orgán), C-540/19, EU:C:2020:732, bod 30 a citovanú judikatúru].
- 47 Keďže nariadenie č. 4/2009 neposkytuje nijakú definíciu pojmu „obvyklý pobyt“ v zmysle jeho článku 3 písm. a) a b), je nutný jeho autonómny a jednotný výklad v súlade so zásadami pripomenutými v bode 43 tohto rozsudku.
- 48 V tejto súvislosti treba na jednej strane pripomenúť, že cieľom pravidiel právomoci stanovených v nariadení č. 4/2009 je nielen zaručiť blízkosť príslušného súdu a oprávneného na výživné, ktorý sa považuje vo všeobecnosti za slabšieho účastníka, ale tiež zabezpečiť riadny výkon spravodlivosti tak v zmysle najlepšej možnej organizácie súdnictva, ako aj z hľadiska záujmu účastníkov konania, či už ide o navrhovateľa, alebo odporcu, aby mali predovšetkým uľahčený prístup k spravodlivosti a aby bolo možné predvídať normy určujúce právomoc [pozri v tomto zmysle rozsudok zo 4. júna 2020, FX (Námietka proti výkonu rozhodnutia o pohľadávke na výživnom), C-41/19, EU:C:2020:425, bod 40 a citovanú judikatúru].

- 49 Na druhej strane, ako vyplýva najmä z odôvodnenia 8 nariadenia č. 4/2009 a ako už Súdny dvor uviedol, toto nariadenie úzko súvisí s ustanoveniami Haagskeho protokolu o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť [rozsudok z 5. septembra 2019, R (Právomoc vo veciach rodičovských práv a povinností a vyživovacej povinnosti), C-468/18, EU:C:2019:666, bod 46 a citovaná judikatúra]. Podľa článku 3 tohto protokolu sa pritom vyživovacie povinnosti v zásade spravujú právnym poriadkom miesta obvyklého pobytu oprávneného na výživné, pričom takýto pobyt zahŕňa dostatočný stupeň stability s vylúčením dočasnej alebo príležitostnej prítomnosti [pozri v tomto zmysle rozsudok z 12. mája 2022, W. J. (Zmena obvyklého pobytu oprávneného na výživné), C-644/20, EU:C:2022:371, bod 63].
- 50 Toto ustanovenie odzrkadľuje systém kolíznych noriem, na ktorom je založený uvedený protokol, keďže takýto systém má zabezpečiť predvídateľnosť rozhodného práva tým, že je zaistené, že určené právo nestratí dostatočnú väzbu s predmetnou rodinnou situáciou, pričom sa zdá, že právo miesta obvyklého pobytu oprávneného na výživné je v zásade považované za právo, ktoré má najužšiu väzbu s jeho situáciou, a v dôsledku toho sa zdá byť vhodnejšie na úpravu konkrétnych problémov, s ktorými sa môže oprávnený na výživné stretnúť [rozsudok z 12. mája 2022, W. J. (Zmena obvyklého pobytu oprávneného na výživné), C-644/20, EU:C:2022:371, bod 64 a citovaná judikatúra].
- 51 Hlavnou výhodou tejto väzby je určenie existencie a výšky výživného s prihliadnutím na právne a faktické podmienky sociálneho prostredia štátu, v ktorom oprávnený žije a vykonáva podstatnú časť svojich činností. Keďže totiž oprávnený bude používať svoje výživné na živobytie, je potrebné posúdiť konkrétny problém, ktorý vzniká vo vzťahu ku konkrétnej spoločnosti, a to spoločnosti, v ktorej oprávnený na výživné žije a bude žiť [pozri v tomto zmysle rozsudok z 12. mája 2022, W. J. (Zmena obvyklého pobytu oprávneného na výživné), C-644/20, EU:C:2022:371, bod 65].
- 52 Je preto dôvodné domnievať sa, že vzhľadom na tento cieľ je obvyklým pobytom oprávneného na výživné miesto, kde sa skutočne nachádza obvyklý stredobod jeho života, pričom sa zohľadňuje jeho rodinné a sociálne prostredie, najmä ak ide o maloleté dieťa [pozri v tomto zmysle rozsudok z 12. mája 2022, W. J. (Zmena obvyklého pobytu oprávneného na výživné), C-644/20, EU:C:2022:371, bod 66].
- 53 Vzhľadom na tieto úvahy a so zreteľom na skutočnosť, že článok 3 písm. a) a b) nariadenia č. 4/2009 a článok 3 Haagskeho protokolu sú založené na spoločnom kolíznom kritériu, a to obvyklom pobyte dotknutej osoby, a majú medzi sebou úzky vzťah, je odôvodnené, aby sa definícia tohto kritéria riadila rovnakými zásadami a vyznačovala rovnakými prvkami v oboch nástrojoch. Hoci teda konkrétne posúdenie obvyklého pobytu žiadateľa o výživné, oprávneného alebo prípadne povinného závisí od okolností každého jednotlivého prípadu, ktoré sa môžu meniť najmä v závislosti od veku a prostredia dotknutej osoby, je logické, že pojem „obvyklý pobyt“ v zmysle článku 3 písm. a) a b) nariadenia č. 4/2009 sa vyznačuje na jednej strane vôľou dotknutej osoby vytvoriť si obvyklé centrum svojho života na konkrétnom mieste a na druhej strane dostatočne stabilnou prítomnosťou na území dotknutého členského štátu.
- 54 V prejednávanej veci z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že manželia dotknutí vo veci samej uzavreli manželstvo v auguste 2010 na veľvyslanectve Španielskeho kráľovstva v Guinei-Bissau a v tomto štáte bývali od augusta 2010 do februára 2015, kedy sa presťahovali do Toga, kde napriek ich faktickej rozluke v júli 2018 naďalej bývajú so svojimi dvoma deťmi.

- 55 Naproti tomu z informácií poskytnutých vnútroštátnym súdom nijako nevyplýva, že otec detí dotknutých vo veci samej, ktorý má portugalskú štátnu príslušnosť, mal obvyklý pobyt v členskom štáte tohto súdu, teda v Španielskom kráľovstve, či už sám, alebo spolu s matkou ich detí. Matka, ktorá je španielskou štátnou príslušníčkou a ktorá podala návrh na zrušenie manželského zväzku na súdoch tohto členského štátu, tvrdí, že si zachovala svoj obvyklý pobyt na území uvedeného členského štátu bez ohľadu na okolnosť, že pracovala ako zmluvný zamestnanec Únie na území tretích štátov minimálne od augusta 2010, konkrétne v Togu od februára 2015, a že odvtedy žije so svojimi deťmi v tomto treťom štáte.
- 56 Vzhľadom na tieto okolnosti a dva prvky, ktoré charakterizujú pojem „obvyklý pobyt“ v zmysle článku 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003, ako boli pripomenuté v bode 44 tohto rozsudku, sa zdá, že manželia dotknutí vo veci samej, s výhradou ďalšieho overenia zo strany vnútroštátneho súdu na základe všetkých skutkových okolností prejednávanej veci [pozri v tomto zmysle rozsudok z 25. novembra 2021, IB (Obvyklý pobyt manžela – Rozvod), C-289/20, EU:C:2021:955, bod 52], nemajú obvyklý pobyt na území členského štátu súdu, ktorý koná o návrhu na zrušenie manželského zväzku.
- 57 Po prvé, s výnimkou prípadných období dovolenky alebo narodenia detí, ktoré vo všeobecnosti zodpovedajú dočasným a príležitostným prestávkam v bežnom každodennom živote (pozri analogicky rozsudok z 28. júna 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, bod 51), sú totiž manželia dotknutí vo veci samej trvale fyzicky neprítomní na území Španielskeho kráľovstva prinajmenšom od augusta 2010. Je nesporné, že po rozluke týchto manželov sa manželka dotknutá vo veci samej nepresťahovala na územie členského štátu súdu, ktorý koná o návrhu na zrušenie manželského zväzku. Predovšetkým žiadna skutočnosť zo spisu neumožňuje konštatovať, že by táto manželka bývala na území uvedeného členského štátu, ktorého je štátnou príslušníčkou, počas šiestich mesiacov bezprostredne pred podaním návrhu na zrušenie manželského zväzku, ako to stanovuje článok 3 ods. 1 písm. a) šiesta zarážka nariadenia č. 2201/2003.
- 58 Za týchto okolností sa nezdá, že by požiadavka uvedená v bode 44 tohto rozsudku, ktorá sa týka dostatočne stabilnej prítomnosti na území členského štátu vnútroštátneho súdu, mohla byť v prejednávanej veci splnená. Pokiaľ ide o okolnosť, že pobyt manželov dotknutých vo veci samej v Togu ako zmluvných zamestnancov Únie na dobu neurčitú pridelených k delegácii Únie v tomto treťom štáte v súlade s ustanoveniami článku 85 ods. 1 PZOZ, ktoré sa uplatňujú na zmluvných zamestnancov uvedených v článku 3a PZOZ, ktorí nepodliehajú rotácii v sídle v Bruseli, má teda priamu súvislosť s výkonom ich funkcií, treba objasniť, že táto okolnosť sama osebe nemôže brániť tomu, aby mal tento pobyt takýto stupeň stabilnej prítomnosti (pozri analogicky rozsudok z 28. júna 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, body 12 a 47), ani z nej nemožno vyvodiť záver, že fyzická neprítomnosť dotknutých osôb na území členského štátu súdu, ktorý koná o návrhu na zrušenie manželského zväzku, je v prejednávanej veci čisto dočasná alebo príležitostná.
- 59 Po druhé žiadna skutočnosť zo spisu nenasvedčuje tomu, že by sa manželia dotknutí vo veci samej, alebo aspoň manželka, rozhodli napriek svojmu stálemu fyzickému vzdialeniu od územia Španielskeho kráľovstva počas niekoľkých rokov vytvoriť trvalé alebo obvyklé centrum svojich záujmov v tomto členskom štáte. Aj keby jeden z týchto manželov prejavil úmysel usadiť sa v budúcnosti v Španielsku, stále platí, ako bolo uvedené v bode 57 tohto rozsudku, že z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že napriek ich faktickej rozluke od júla 2018 ani jeden z manželov dotknutých vo veci samej neopustil Togo. Okrem toho, ako v podstate uviedol generálny advokát v bode 50 svojich návrhov, keďže o pracovné pozície na delegáciách Únie,

akou je delegácia v Togu, žiadajú dobrovoľne úradníci alebo zamestnanci, ktorí o ne majú záujem, zdá sa byť sporné, či títo manželia mali skutočne v úmysle po ich faktickej rozluke opustiť Togo, aby premiestnili svoje obvyklé bydlisko na územie Španielskeho kráľovstva.

- 60 V prejednávanej veci je podľa všetkého potrebné vykonať v podstate analogické posúdenie, pokiaľ ide o obvyklý pobyt povinného alebo oprávneného na výživné v zmysle článku 3 písm. a) a článku 3 písm. b) nariadenia č. 4/2009, keďže s výhradou ďalšieho overenia zo strany vnútroštátneho súdu sa nezdá, že by niečo naznačovalo, že dotknuté osoby premiestnili svoje obvyklé bydlisko na územie Španielskeho kráľovstva.
- 61 Tieto úvahy nie sú spochybnené tvrdením španielskej vlády, navyše použitým len v súvislosti s výkladom nariadenia č. 2201/2003, podľa ktorého majú manželia dotknutí vo veci samej z dôvodu ich postavenia zmluvných zamestnancov pridelených k delegácii Únie v Togu diplomatický štatút v tomto treťom štáte, a teda na základe článku 31 ods. 1 Viedenského dohovoru sú vyňatí z civilnej jurisdikcie prijímajúceho štátu, čo by podľa tejto vlády malo v súlade s článkom 40 Občianskeho zákonníka viesť k uznaniu právomoci súdov členského štátu, v ktorom títo zamestnanci uvedený diplomatický štatút nemajú, teda v prejednávanej veci Španielskeho kráľovstva.
- 62 Hoci je toto tvrdenie správne, nemá vplyv na výklad pojmu „obvyklý pobyt“ v zmysle článku 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003 a článku 3 písm. a) a b) nariadenia č. 4/2009, keďže podľa týchto ustanovení konajúci súd môže uznať svoju právomoc len vtedy, ak manželia spoločne alebo samostatne, a/alebo ich deti, ako oprávnení na výživné na účely uplatnenia článku 3 písm. b) nariadenia č. 4/2009 majú obvyklý pobyt na území členského štátu tohto súdu, pričom tento obvyklý pobyt spĺňa kritériá uvedené v bodoch 44 a 53 tohto rozsudku.
- 63 Skutočnosť, že v členskom štáte konajúceho súdu chýba takýto obvyklý pobyt pritom postačuje na konštatovanie neexistencie právomoci tohto súdu podľa článku 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003 a článku 3 písm. a) a b) nariadenia č. 4/2009 bez ohľadu na to, či manželia dotknutí vo veci samej a ich deti požívajú v Togu prípadnú imunitu voči civilnej jurisdikcii tohto tretieho štátu.
- 64 Žiadne tvrdenie v opačnom zmysle nemožno vyvodiť ani z odôvodnenia 14 nariadenia č. 2201/2003, na ktoré sa tiež odvoláva španielska vláda a z ktorého vyplýva, že ak právomoc podľa tohto nariadenia nemožno vykonávať z dôvodu existencie diplomatickej imunity podľa medzinárodného práva, právomoc sa má určiť podľa vnútroštátneho práva v členskom štáte, v ktorom dotknutá osoba nepožíva takúto imunitu.
- 65 Ako totiž správne uviedla Komisia, toto odôvodnenie sa týka situácie, keď súd členského štátu, hoci má právomoc na základe ustanovení nariadenia č. 2201/2003, nemôže vykonávať túto právomoc z dôvodu existencie diplomatickej imunity. Je pritom nesporné, že v spore vo veci samej ani manželia, ani ich deti nepožívajú diplomatickú imunitu v žiadnom členskom štáte. Konkrétne z článku 11 písm. a) Protokolu o výsadách a imunitách vyplýva, že úradníci a ostatní zamestnanci Únie požívajú na území členských štátov imunitu voči právomoci súdov iba vo vzťahu k činnosti vykonanej „v rámci svojho úradného postavenia“, to znamená v rámci úlohy zverenej Únii (rozsudok z 30. novembra 2021, LR Ľ Generálprokuratúra, C-3/20, EU:C:2021:969, bod 56 a citovaná judikatúra). Z toho vyplýva, ako to potvrdzuje článok 23 služobného poriadku, že takáto imunita voči právomoci súdov sa nevzťahuje na žaloby, ktorých predmet sa týka vzťahov súkromného charakteru, akými sú návrhy medzi manželmi v manželských veciach, vo veciach rodičovských práv a povinností alebo vyživovacej povinnosti vo vzťahu k ich deťom, ktoré sa

svojou povahou netýkajú účasti osoby požívajúcej imunitu na výkone úloh inštitúcie Únie, ku ktorej patrí (pozri v tomto zmysle rozsudok z 11. júla 1968, Sayag a Zurich, 5/68, EU:C:1968:42, s. 585).

- 66 Vzhľadom na všetky predchádzajúce úvahy treba na prvú otázku odpovedať tak, že článok 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003 a článok 3 písm. a) a b) nariadenia č. 4/2009 sa majú vykladať v tom zmysle, že na účely určenia obvyklého pobytu v zmysle týchto ustanovení nemôže byť určujúcim prvkom postavenie dotknutých manželov ako zmluvných zamestnancov Únie, ktorí sú pridelení k delegácii Únie v treťom štáte a údajne majú v tomto treťom štáte diplomatický štatút.

O druhej otázke

- 67 Svojou druhou otázkou sa vnútroštátny súd – v prípade, ak by určenie obvyklého pobytu manželov záviselo od ich postavenia zmluvných zamestnancov Únie, ktorí sú pridelení k delegácii Únie v treťom štáte – pýta, aký vplyv by mala táto situácia na určenie obvyklého pobytu maloletých detí v zmysle článku 8 nariadenia č. 2201/2003.
- 68 Vzhľadom na odpoveď na prvú otázku nie je potrebné odpovedať na druhú otázku.

O tretej otázke

- 69 Svojou treťou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 8 ods. 1 nariadenia č. 2201/2003 vykladať v tom zmysle, že na účely určenia obvyklého pobytu dieťaťa treba vziať do úvahy väzbu založenú na štátnej príslušnosti matky a jej bydlisku pred uzavretím manželstva v členskom štáte súdu, ktorý koná o návrhu vo veciach rodičovských práv a povinností, alebo tiež okolnosť, že maloleté deti sa narodili v tomto členskom štáte a majú štátnu príslušnosť tohto členského štátu.
- 70 Podľa článku 8 ods. 1 nariadenia č. 2201/2003 sa právomoc súdu členského štátu vo veciach rodičovských práv a povinností k dieťaťu určuje na základe kritéria obvyklého pobytu tohto dieťaťa v čase začatia konania.
- 71 V tejto súvislosti Súdny dvor opakovane rozhodol, že obvyklý pobyt dieťaťa je autonómnym pojmom práva Únie, ktorý sa musí vykladať vzhľadom na kontext ustanovení, ktoré ho používajú, a ciele sledované nariadením č. 2201/2003, najmä cieľ vyplývajúci z jeho odôvodnenia 12, podľa ktorého pravidlá právomoci stanovené týmto nariadením sú koncipované tak, aby zodpovedali najlepšiemu záujmu dieťaťa, a najmä kritériu blízkosti (rozsudok z 28. júna 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, bod 40 a citovaná judikatúra).
- 72 Podľa judikatúry Súdneho dvora sa obvyklý pobyt dieťaťa musí určiť na základe súhrnu osobitných skutkových okolností každého jednotlivého prípadu. Okrem fyzickej prítomnosti dieťaťa na území členského štátu musia byť zohľadnené ďalšie faktory, z ktorých možno vyvodiť, že táto prítomnosť vôbec nemá dočasný alebo príležitostný charakter a že odzrkadľuje istú mieru začlenenia dieťaťa do sociálneho a rodinného prostredia (rozsudok z 28. júna 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, bod 41 a citovaná judikatúra), čo zodpovedá miestu, kde má v skutočnosti stredobod svojho života (rozsudok z 28. júna 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, bod 42).

- 73 Medzi tieto faktory patria dĺžka, pravidelnosť, podmienky a dôvody pobytu dieťaťa na území dotknutého členského štátu, ako aj jeho štátna príslušnosť, pričom relevantné faktory sa menia v závislosti od veku dotknutého dieťaťa (rozsudok z 8. júna 2017, OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, bod 44 a citovaná judikatúra). Zahrňajú tiež miesto a podmienky jeho školskej dochádzky, ako aj rodinné a sociálne vzťahy, ktoré dieťa udržiava v dotknutom členskom štáte (pozri v tomto zmysle rozsudok z 28. júna 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, bod 43).
- 74 Pokiaľ ide o zámer rodičov usadiť sa s dieťaťom na určitom mieste, Súdny dvor uznal, že môže byť takisto zohľadnený, ak sa tento zámer prejavuje určitými hmatateľnými opatreniami, ako je kúpa alebo prenájom bývania v dotknutom členskom štáte (pozri v tomto zmysle rozsudok z 28. júna 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, bod 46 a citovanú judikatúru).
- 75 Z toho vyplýva, ako v podstate uviedol generálny advokát v bode 72 svojich návrhov, že určenie obvyklého pobytu dieťaťa v danom členskom štáte v zmysle článku 8 ods. 1 nariadenia č. 2201/2003 si prinajmenšom vyžaduje, aby bolo dotknuté dieťa fyzicky prítomné v tomto členskom štáte a aby bolo možné zohľadniť aj doplňujúce faktory, z ktorých vyplýva, že táto prítomnosť vôbec nemá dočasný alebo príležitostný charakter a odzrkadľuje istú mieru začlenenia dieťaťa do sociálneho a rodinného prostredia.
- 76 V dôsledku toho vo veci samej na účely určenia obvyklého pobytu maloletých detí v zmysle článku 8 ods. 1 nariadenia č. 2201/2003 nemožno zohľadniť väzbu založenú na štátnej príslušnosti matky týchto detí, ako aj jej bydlisko pred uzavretím manželstva a narodenie detí, ktoré nie sú na tieto účely relevantné.
- 77 Naproti tomu španielska štátna príslušnosť maloletých detí, o ktoré ide vo veci samej, a skutočnosť, že sa narodili v Španielsku, môžu predstavovať relevantné faktory, avšak nie sú rozhodujúce. Skutočnosť, že dieťa pochádza z členského štátu a zdieľa kultúru tohto štátu s jedným zo svojich rodičov, totiž nie je rozhodujúca na účely určenia miesta obvyklého pobytu tohto dieťaťa (pozri v tomto zmysle rozsudok z 28. júna 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, bod 52). Toto konštatovanie platí o to viac, keď tak ako vo veci samej nič nenasvedčuje tomu, že by dotknuté deti boli fyzicky prítomné, a to nie príležitostne, na území členského štátu konajúceho súdu a vzhľadom na ich vek tam boli do určitej miery začlenené najmä do školského, sociálneho a rodinného prostredia.
- 78 Na tretiu otázku treba teda odpovedať tak, že článok 8 ods. 1 nariadenia č. 2201/2003 sa má vykladať v tom zmysle, že väzba založená na štátnej príslušnosti matky a jej bydlisku pred uzavretím manželstva v členskom štáte súdu, ktorý koná o návrhu vo veciach rodičovských práv a povinností, je na účely určenia obvyklého pobytu dieťaťa irelevantná, zatiaľ čo okolnosť, že maloleté deti sa narodili v tomto členskom štáte a majú štátnu príslušnosť tohto členského štátu, nie je postačujúca.

O štvrtej otázke

- 79 Svojou štvrtou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či v prípade, že žiadny súd členského štátu nemá právomoc rozhodovať o návrhu na zrušenie manželského zväzku na základe článkov 3 až 5 nariadenia č. 2201/2003 a o návrhu vo veciach rodičovských práv a povinností na základe článkov 8 až 13 tohto nariadenia, sa články 7 a 14 uvedeného nariadenia majú vykladať v tom zmysle, že skutočnosť, že odporca vo veci samej je štátnym príslušníkom iného členského štátu, ako je štát konajúceho súdu, bráni uplatneniu ustanovení o zostatkovej právomoci, ktoré sa nachádzajú v týchto článkoch 7 a 14, s cieľom založiť právomoc tohto súdu.

- 80 Na úvod treba poznamenať, že zatiaľ čo článok 7 nariadenia č. 2201/2003, nazvaný „Zostatková právomoc“, patrí do oddielu 1 kapitoly II tohto nariadenia, nazvaného „Rozvod, rozluka a anulovanie manželstva“, článok 14 uvedeného nariadenia, tiež nazvaný „Zostatková právomoc“, patrí medzi ustanovenia oddielu 2 tej istej kapitoly, ktoré sa týkajú „rodičovských práv a povinností“. Z toho vyplýva, že keďže sa články 7 a 14 nariadenia č. 2201/2003 týkajú v príslušnom poradí zostatkovej právomoci v súvislosti so zrušením manželského zväzku a zostatkovej právomoci vo veciach rodičovských práv a povinností k deťom, je potrebné preskúmať tieto dva režimy právomoci postupne.
- 81 Pokiaľ ide v prvom rade o zostatkovú právomoc v súvislosti so zrušením manželského zväzku, zo znenia článku 7 ods. 1 nariadenia č. 2201/2003 vyplýva, že právomoc sa určí v každom členskom štáte podľa práva tohto štátu, iba ak žiadny súd členského štátu nemá právomoc podľa článkov 3 až 5 tohto nariadenia.
- 82 Hoci sa zdá, ako v podstate uviedol generálny advokát v bode 81 svojich návrhov, že toto ustanovenie vnímané izolovane umožňuje manželom, ktorí nemajú obvyklý pobyt v členskom štáte a majú odlišnú štátnu príslušnosť, aby mali k dispozícii subsidiárny príslušný súd na základe vnútroštátnych pravidiel právomoci, pôsobnosť tohto ustanovenia treba vykladať s prihliadnutím na článok 6 nariadenia č. 2201/2003.
- 83 Článok 6 tohto nariadenia, nazvaný „Výlučná povaha súdnej právomoci podľa článkov 3, 4 a 5“, pritom stanovuje, že „manžela, ktorý... má obvyklý pobyt na území členského štátu; alebo... je štátnym príslušníkom členského štátu... možno žalovať v inom členskom štáte iba v súlade s článkami 3, 4 a 5“.
- 84 Podľa článku 6 tohto nariadenia tak odporca, ktorý má obvyklý pobyt na území členského štátu alebo je štátnym príslušníkom členského štátu, môže byť žalovaný vzhľadom na výlučnú povahu právomoci vymedzenú v článkoch 3 až 5 nariadenia č. 2201/2003 na súde iného členského štátu iba na základe týchto ustanovení, a teda nie na základe pravidiel právomoci stanovených vnútroštátnym právom (rozsudok z 29. novembra 2007, Sundelind Lopez, C-68/07, EU:C:2007:740, bod 22).
- 85 Z toho vyplýva, že ak súd členského štátu nemá právomoc rozhodnúť o návrhu na zrušenie manželského zväzku na základe článkov 3 až 5 nariadenia č. 2201/2003, článok 6 tohto nariadenia bráni tomu, aby tento súd v prípade, keď je odporca štátnym príslušníkom iného členského štátu, ako je štát uvedeného súdu, konštatoval svoju právomoc na základe pravidiel zostatkovej právomoci stanovených vnútroštátnym právom v súlade s článkom 7 ods. 1 uvedeného nariadenia.
- 86 V prejednávanej veci má manžel, ktorý je odporcom v konaní o zrušenie manželského zväzku na španielskych súdoch, portugalskú štátnu príslušnosť, pričom vzhľadom na informácie poskytnuté vnútroštátnym súdom a s výhradou ďalšieho overenia zo strany tohto súdu manželia dotknutí vo veci samej nemajú obvyklý pobyt na území členského štátu, najmä členského štátu tohto súdu. V dôsledku toho, ak vnútroštátny súd nemôže konštatovať svoju právomoc rozhodovať v takomto konaní na základe článkov 3 až 5 nariadenia č. 2201/2003, článok 7 ods. 1 tohto nariadenia ho neoprávňuje založiť svoju právomoc na základe pravidiel zostatkovej právomoci stanovených vnútroštátnym právom, keďže článok 6 písm. b) uvedeného nariadenia bráni tomu, aby odporca vo veci samej, ktorý je štátnym príslušníkom iného členského štátu, ako je štát tohto súdu, bol žalovaný pred týmto súdom.

- 87 Treba dodať, ako uviedla Komisia vo svojich písomných pripomienkach, že tento výklad neznamená, že manžel, ktorý žiada o zrušenie manželského zväzku, by nemohol podať svoj návrh na súdy členského štátu, ktorého štátnym príslušníkom je odporca, ak články 3 až 5 nariadenia č. 2201/2003 neurčujú iný príslušný súd. V takom prípade totiž článok 6 písm. b) tohto nariadenia nebráni tomu, aby súdy členského štátu, ktorého štátnym príslušníkom je odporca, mali právomoc prejednať návrh na zrušenie manželského zväzku podľa vnútroštátnych pravidiel právomoci tohto členského štátu.
- 88 V druhom rade, pokiaľ ide o zostatkovú právomoc vo veciach rodičovských práv a povinností, treba pripomenúť, že podľa článku 14 nariadenia č. 2201/2003, ak žiadny súd členského štátu nemá právomoc podľa článkov 8 až 13, právomoc v každom členskom štáte sa určí podľa práva tohto štátu.
- 89 V tejto súvislosti treba uviesť, že skutočnosť, že spor predložený súdu členského štátu nemôže patriť do pôsobnosti článku 8 ods. 1 nariadenia č. 2201/2003, ak dieťa nemá obvyklý pobyt v uvedenom členskom štáte, nie je nevyhnutne prekážkou právomoci tohto súdu prejednať tento spor z iného titulu.
- 90 V prejednávanej veci, ak by výklad uvedený v bodoch 70 až 78 tohto rozsudku, podľa ktorého je v podstate fyzická prítomnosť dieťaťa v členskom štáte predpokladom na určenie jeho obvyklého pobytu v tomto členskom štáte, mal za následok, že ako súd s právomocou nie je možné určiť súd členského štátu podľa ustanovení nariadenia č. 2201/2003 týkajúcich sa rodičovských práv a povinností, nič to nemení na tom, že každý členský štát môže v súlade s článkom 14 tohto nariadenia založiť právomoc svojich vlastných súdov na základe pravidiel vnútroštátneho práva, pričom sa odchyľi od kritéria blízkosti, na ktorom sú založené ustanovenia uvedeného nariadenia (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 17. októbra 2018, UD, C-393/18 PPU, EU:C:2018:835, bod 57).
- 91 V dôsledku toho článok 14 nariadenia č. 2201/2003 nebráni tomu, aby konajúci súd uplatnil pri stanovení svojej právomoci pravidlá vnútroštátneho práva vrátane prípadného pravidla založeného na štátnej príslušnosti dotknutého dieťaťa, a to aj keby otec tohto dieťaťa ako odporca bol štátnym príslušníkom iného členského štátu, ako je štát tohto súdu.
- 92 Vzhľadom na tieto úvahy v situácii, o akú ide vo veci samej, nie je vylúčené, ako v podstate uviedol generálny advokát v bode 95 svojich návrhov, že medzinárodná právomoc vo veciach zrušenia manželského zväzku na jednej strane a vo veciach rodičovských práv a povinností na strane druhej bude prináležať súdom rôznych členských štátov. Toto zistenie by mohlo viesť k otázke, či týmto rozdelením nemôže byť ohrozený najlepší záujem dieťaťa, ktorého rešpektovanie musí byť v súlade s odôvodneniami 12 a 33 nariadenia č. 2201/2003 osobitne zabezpečené pravidlami právomoci vo veciach rodičovských práv a povinností.
- 93 V tejto súvislosti je dôležité pripomenúť, ako sa uvádza v odôvodnení 5 nariadenia č. 2201/2003, že s cieľom zabezpečiť rovnosť pre všetky deti sa toto nariadenie vzťahuje na všetky rozhodnutia o rodičovských právach a povinnostiach, vrátane opatrení na ochranu dieťaťa, nezávisle od konaní v manželských veciach.
- 94 Hoci, ako uviedol aj generálny advokát v bode 96 svojich návrhov, pritom nariadenie č. 2201/2003 najmä svojím článkom 12 ods. 3 umožňuje manželom vyhnúť sa takému rozdeleniu súdov, aké je uvedené v bode 92 tohto rozsudku, tým, že na účely návrhu vo veciach rodičovských práv a povinností prijímú právomoc súdu príslušného vo veciach rozvodu, pokiaľ je táto právomoc v najlepšom záujme dieťaťa, zároveň platí, že takéto rozdelenie, ktorého možný výskyt je súčasťou

systému tohto nariadenia, nie je nevyhnutne nezlučiteľné s uvedeným záujmom. Dotknutý rodič totiž môže v najlepšom záujme dieťaťa chcieť podať takýto návrh na iné súdy vrátane súdov členského štátu, ktorého je štátnym príslušníkom, pričom táto posledná uvedená voľba môže byť motivovaná napríklad možnosťou vyjadrovať sa vo svojom rodnom jazyku a prípadne nižšími trovami konania [pozri analogicky rozsudok z 5. septembra 2019, R (Právomoc vo veciach rodičovských práv a povinností a vyživovacej povinnosti), C-468/18, EU:C:2019:666, body 50 a 51].

- 95 Je potrebné dodať, že podľa článku 12 ods. 4 nariadenia č. 2201/2003, ak má dieťa svoj obvyklý pobyt na území tretieho štátu, ktorý nie je zmluvnou stranou Dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa, uzavretého v Haagu 19. októbra 1996, právomoc založená predovšetkým na odseku 3 tohto článku sa považuje za právomoc v najlepšom záujme dieťaťa, najmä ak nemožno viesť konanie v predmetnom treťom štáte.
- 96 Vzhľadom na všetky predchádzajúce úvahy treba na štvrtú otázku odpovedať tak, že:
- v prípade, že žiadny súd členského štátu nemá právomoc rozhodovať o návrhu na zrušenie manželského zväzku na základe článkov 3 až 5 nariadenia č. 2201/2003, článok 7 tohto nariadenia v spojení s jeho článkom 6 sa má vykladať v tom zmysle, že skutočnosť, že odporca vo veci samej je štátnym príslušníkom iného členského štátu, ako je štát konajúceho súdu, bráni uplatneniu ustanovenia o zostatkovej právomoci, ktoré sa nachádza v tomto článku 7, s cieľom založiť právomoc tohto súdu, pričom ale nebráni tomu, aby súdy členského štátu, ktorého štátnym príslušníkom je odporca, mali právomoc prejednať takýto návrh podľa vnútroštátnych pravidiel právomoci tohto posledného uvedeného členského štátu,
  - v prípade, že žiadny súd členského štátu nemá právomoc rozhodovať o návrhu vo veciach rodičovských práv a povinností podľa článkov 8 až 13 nariadenia č. 2201/2003, článok 14 tohto nariadenia sa má vykladať v tom zmysle, že skutočnosť, že odporca vo veci samej je štátnym príslušníkom iného členského štátu, ako je členský štát konajúceho súdu, nebráni uplatneniu ustanovenia o zostatkovej právomoci, ktoré sa nachádza v tomto článku 14.

O piatej otázke

- 97 Svojou piatou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, za akých okolností by bolo možné v prípade, keď sa obvyklý pobyt všetkých účastníkov sporu vo veciach vyživovacej povinnosti nenachádza v členskom štáte, konštatovať právomoc založenú vo výnimočných prípadoch na *forum necessitatis* podľa článku 7 nariadenia č. 4/2009. Konkrétne sa vnútroštátny súd na jednej strane pýta, aké podmienky musia byť splnené na to, aby sa konštatovalo, že konanie sa nemôže účinne začať či uskutočniť, alebo je úplne nemožné v treťom štáte, ktorý má so sporom úzku väzbu, a či je účastník konania, ktorý sa odvoláva na tento článok 7, povinný preukázať, že neúspešne podal alebo sa pokúsil podať návrh na začatie tohto konania na súdoch tohto tretieho štátu, a na druhej strane, či je možné na účely konštatovania, že spor musí mať dostatočnú väzbu s členským štátom konajúceho súdu, vychádzať zo štátnej príslušnosti jedného z účastníkov konania.
- 98 Podľa článku 7 prvého odseku nariadenia č. 4/2009, ak žiadny súd členského štátu nemá právomoc podľa článkov 3 až 6 tohto nariadenia, súdy členského štátu môžu vo výnimočných prípadoch vo veci rozhodovať, ak sa konanie nemôže účinne začať alebo uskutočniť, alebo je úplne nemožné v treťom štáte, ktorý má so sporom úzku väzbu. Podľa druhého odseku tohto článku musí mať spor dostatočnú väzbu s členským štátom konajúceho súdu.

- 99 Článok 7 nariadenia č. 4/2009 tak stanovuje štyri kumulatívne podmienky, ktoré musia byť splnené, aby súd členského štátu, na ktorý bol podaný návrh vo veciach vyživovacej povinnosti, mohol výnimočne konštatovať svoju právomoc na základe stavu nevyhnutnosti (*forum necessitatis*). Po prvé musí tento súd konštatovať, že žiadny súd členského štátu nemá právomoc podľa článkov 3 až 6 nariadenia č. 4/2009. Po druhé spor, o ktorom rozhoduje, musí mať úzku väzbu s tretím štátom. Po tretie predmetné konanie sa nemôže účinne začať alebo uskutočniť, alebo je úplne nemožné v tomto treťom štáte. Napokon po štvrté spor musí mať dostatočnú väzbu s členským štátom konajúceho súdu.
- 100 Hoci je úlohou vnútroštátneho súdu overiť, či sú splnené všetky tieto podmienky, aby sa prípadne mohol odvolávať na právomoc priznanú ustanoveniami článku 7 nariadenia č. 4/2009, treba pri každej z týchto podmienok a vzhľadom na informácie poskytnuté týmto súdom uviesť nasledujúce spresnenia.
- 101 V prvom rade, pokiaľ ide o splnenie prvej podmienky uvedenej v bode 99 tohto rozsudku, treba poznamenať, že nestačí, aby konajúci súd konštatoval, že nemá vlastnú právomoc podľa článkov 3 až 6 nariadenia č. 4/2009, ale je tiež potrebné, aby sa uistil, že v prípade začatia konania na viacerých súdoch nemá na základe týchto článkov právomoc žiadny súd členského štátu. Okolnosť, ktorú vnútroštátny súd uvádza ako predpoklad piatej otázky, a to že povinný alebo oprávnený(-í) majú obvyklý pobyt v treťom štáte, teda že nespĺňajú kritériá uvedené v článku 3 písm. a) a b) nariadenia č. 4/2009, preto nepostačuje na konštatovanie, že žiadny súd členského štátu nemá právomoc podľa článkov 3 až 6 tohto nariadenia, v zmysle jeho článku 7. V dôsledku toho vnútroštátnemu súdu ešte prináleží overiť, či on a súdy iných členských štátov nemajú právomoc rozhodovať o tomto návrhu na základe kritérií právomoci uvedených v článku 3 písm. c) alebo d), alebo v článkoch 4 až 6 uvedeného nariadenia.
- 102 Po prvé, pokiaľ ide o článok 3 písm. c) a d) nariadenia č. 4/2009, toto ustanovenie priznáva právomoc buď súdu, ktorý má podľa svojho právneho poriadku právomoc konať o osobnom stave, pričom vec týkajúca sa vyživovacej povinnosti je spojená s týmto konaním, alebo súdu, ktorý má podľa svojho právneho poriadku právomoc konať o rodičovských právach a povinnostiach, pričom vec týkajúca sa vyživovacej povinnosti je spojená s týmto konaním, pokiaľ sa tieto právomoci nezakladajú výlučne na štátnej príslušnosti niektorého z účastníkov konania.
- 103 V prejednávanej veci, aj keď, ako vyplýva z bodov 86 až 92 tohto rozsudku, vnútroštátny súd nemá právomoc rozhodovať o návrhu na zrušenie manželského zväzku, ale na základe ustanovenia o zostatkovej právomoci, ktoré sa nachádza v článku 14 nariadenia č. 2201/2003, môže mať právomoc rozhodovať o návrhu týkajúcom sa rodičovských práv a povinností podľa ustanovení vnútroštátneho práva založených na štátnej príslušnosti navrhovateľky vo veci samej, mal by tento súd určiť, či z dôvodu tejto okolnosti a so zreteľom na článok 3 písm. d) nariadenia č. 4/2009 nemá právomoc prejednať návrh na priznanie výživného na deti.
- 104 Po druhé, pokiaľ ide o kritériá právomoci uvedené v článkoch 4 a 5 nariadenia č. 4/2009, hoci zo žiadnej skutočnosti v spise, ktorý má Súdny dvor k dispozícii, nevyplýva, že sú uplatniteľné vo veci samej, treba najmä spresniť, že na jednej strane voľba súdu stanovená v článku 4 tohto nariadenia je na základe odseku 3 tohto článku v každom prípade vylúčená v sporoch o vyživovaciu povinnosť na dieťa vo veku do 18 rokov, a na druhej strane, pokiaľ ide o právomoc založenú na článku 5 uvedeného nariadenia, z tohto spisu nevyplýva, že by sa odporca vo veci samej dobrovoľne zúčastnil konania z iného dôvodu, ako je spochybnenie právomoci súdu členského štátu, ktorému bola vec predložená. Naproti tomu sa nezdá vylúčené, že súdy Portugalskej republiky môžu

prípadne založiť svoju právomoc na článku 6 tohto nariadenia vzhľadom na spoločnú portugalskú štátnu príslušnosť otca a jeho detí, ak sú tieto deti účastníkmi konania o návrhu na výživné ako oprávnení na takéto výživné, čo však prináleží overiť vnútroštátnemu súdu.

- 105 V druhom rade, pokiaľ ide o podmienku stanovenú v článku 7 nariadenia č. 4/2009, podľa ktorej spor, o ktorom súd rozhoduje, má úzku väzbu s tretím štátom, treba uviesť, že toto nariadenie neposkytuje žiadnu informáciu o okolnostiach, ktoré umožňujú konštatovať existenciu takejto úzkej väzby. Vzhľadom na kritériá právomoci, na ktorých je uvedené nariadenie založené, predovšetkým kritérium obvyklého pobytu, však konajúci súd musí mať možnosť konštatovať existenciu takejto úzkej väzby, ak z okolností prejednávanej veci, čo prináleží overiť tomuto súdu, vyplýva, že všetci účastníci sporu majú obvyklý pobyt na území dotknutého tretieho štátu. Nezávisle od kritérií, na ktorých je založená právomoc vo veciach vyživovacej povinnosti v tomto treťom štáte, najmä pokiaľ ide o štát, ktorý nie je zmluvnou stranou Haagskeho dohovoru o medzinárodnom vymáhaní výživného na deti a iných členov rodiny z 23. novembra 2007, je totiž v zásade rozumné sa vzhľadom na kritérium blízkosti domnievať, že súdy štátu, na území ktorého maloleté dieťa ako oprávnený na výživné a povinný na plnenie výživného majú svoj obvyklý pobyt, môžu najlepšie posúdiť potreby tohto dieťaťa s ohľadom na prostredie, najmä sociálne a rodinné, v ktorom žije a bude žiť.
- 106 V treťom rade, aby súd členského štátu, ktorému bola vec predložená, mohol výnimočne vykonávať právomoc, ktorá vyplýva z článku 7 nariadenia č. 4/2009, je tiež dôležité, aby predmetné konanie nebolo možné účinne začať či uskutočniť, alebo bolo úplne nemožné na súdoch dotknutého tretieho štátu.
- 107 V tejto súvislosti, hoci odôvodnenie 16 tohto nariadenia uvádza občiansku vojnu ako príklad, kedy sa konanie v dotknutom treťom štáte zdá nemožné, čím poukazuje na výnimočnú povahu prípadov, v ktorých možno vykonávať právomoc založenú na *forum necessitatis*, treba poukázať na to, že uvedené nariadenie neposkytuje informácie o okolnostiach, za ktorých by konajúci súd členského štátu mohol konštatovať, že konanie vo veciach vyživovacej povinnosti nemožno účinne začať alebo uskutočniť na súdoch dotknutého tretieho štátu. Z toho istého odôvodnenia 16 však vyplýva, že práve „s cieľom napraviť najmä prípady odoprenia spravodlivosti“ bolo zavedené *forum necessitatis*, ktoré umožňuje konajúcemu súdu členského štátu vo výnimočných prípadoch prejednať spor, ktorý má úzku väzbu s tretím štátom, „keď od navrhovateľa nemožno rozumne očakávať, že v [tomto treťom] štáte začne alebo bude viesť konanie“.
- 108 Z týchto objasnení tak na jednej strane vyplýva, že na účely prípadného určenia svojej právomoci na základe článku 7 nariadenia č. 4/2009 konajúci súd členského štátu nemôže od žiadateľa o výživné požadovať, aby preukázal, že neúspešne podal alebo sa pokúsil podať návrh na začatie predmetného konania na súdoch dotknutého tretieho štátu. Stačí teda, ak sa konajúci súd členského štátu vzhľadom na všetky skutkové a právne okolnosti prejednávanej veci môže uistiť, že prekážky v dotknutom treťom štáte sú také, že by bolo nerozumné požadovať od navrhovateľa, aby sa domáhal nároku na výživné na súdoch tohto tretieho štátu.
- 109 Ako totiž v podstate uviedol generálny advokát v bode 126 svojich návrhov, požadovať od takéhoto navrhovateľa, aby sa pokúsil podať návrh na začatie konania na súdoch dotknutého tretieho štátu len preto, aby preukázal stav nevyhnutnosti a bolo tak možné uplatniť *forum necessitatis*, je v rozpore s cieľom nariadenia č. 4/2009, ktorým je v súlade s judikatúrou pripomenutou v bode 48 tohto rozsudku najmä ochrana osoby oprávnenej na výživné a podpora riadneho výkonu spravodlivosti. Toto konštatovanie platí o to viac, ak je oprávneným na výživné dieťa, ktorého najlepší záujem musí usmerňovať výklad a vykonávanie nariadenia č. 4/2009

a predstavuje, ako to potvrdzuje článok 24 ods. 2 Charty, prvoradé hľadisko pri všetkých opatreniach prijatých orgánmi verejnej moci alebo súkromnými inštitúciami, ktoré sa týkajú detí (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 16. júla 2015, A, C-184/14, EU:C:2015:479, bod 46).

- 110 Na druhej strane, keďže, ako uvádza odôvodnenie 16 nariadenia č. 4/2009, cieľom právomoci založenej na *forum necessitatis* je napraviť „najmä“ situácie odoprenia spravodlivosti, je v zásade odôvodnené, aby sa konajúci súd členského štátu mohol na to odvolávať vo výnimočných prípadoch s výhradou podrobnej analýzy procesných podmienok dotknutého tretieho štátu, ak je prístup k spravodlivosti v tomto treťom štáte právne alebo fakticky sťažený, a to najmä uplatňovaním procesných podmienok, ktoré sú diskriminačné alebo v rozpore so základnými zárukami spravodlivého procesu.
- 111 Vo štvrtom rade je dôležité, aby mal predmetný spor „dostatočnú väzbu“ s členským štátom konajúceho súdu. V tejto súvislosti s cieľom odpovedať na pochybnosti vnútroštátneho súdu stačí uviesť, že odôvodnenie 16 nariadenia č. 4/2009 spresňuje, že takúto väzbu môže predstavovať okrem iného štátna príslušnosť jedného z účastníkov konania.
- 112 Vzhľadom na tieto spresnenia, ako aj na skutočnosti uvádzané matkou maloletých detí dotknutých vo veci samej, prináleží vnútroštátnemu súdu určiť, či sa tento súd môže opierať o ustanovenia článku 7 nariadenia č. 4/2009, aby prejednal návrh MPA na priznanie výživného na jej deti. V tejto súvislosti vnútroštátny súd môže vyhlásiť, že má právomoc s cieľom zmierniť nebezpečenstvo odoprenia spravodlivosti, ale nemôže sa opierať len o všeobecné okolnosti týkajúce sa nedostatkov súdneho systému tretieho štátu bez toho, aby preskúmal dôsledky, ktoré by uvedené okolnosti mohli mať na prejednávajúcu vec.
- 113 Vzhľadom na všetky predchádzajúce úvahy treba na piatu otázku odpovedať tak, že článok 7 nariadenia č. 4/2009 sa má vykladať v tom zmysle, že:
- v prípade, keď sa obvyklý pobyt všetkých účastníkov sporu vo veciach vyživovacej povinnosti nenachádza v členskom štáte, možno vo výnimočných prípadoch konštatovať právomoc založenú na *forum necessitatis* podľa článku 7 nariadenia č. 4/2009, ak žiadny súd členského štátu nemá právomoc podľa článkov 3 až 6 tohto nariadenia, ak sa konanie nemôže účinne začať či uskutočniť, alebo je úplne nemožné v treťom štáte, ktorý má so sporom úzku väzbu, a ak má tento spor dostatočnú väzbu s členským štátom konajúceho súdu,
  - na to, aby sa vo výnimočných prípadoch dospelo k záveru, že konanie nemožno účinne začať alebo uskutočniť v treťom štáte, je dôležité, aby na základe podrobnej analýzy skutočností uvádzaných v každom jednotlivom prípade bol prístup k spravodlivosti v tomto treťom štáte právne alebo fakticky sťažený, a to najmä uplatňovaním procesných podmienok, ktoré sú diskriminačné alebo v rozpore so základnými zárukami spravodlivého procesu, bez toho, aby účastník konania, ktorý sa odvoláva na uvedený článok 7, musel preukazovať, že neúspešne podal alebo sa pokúsil podať návrh na začatie tohto konania na súdoch toho istého tretieho štátu,
  - na účely konštatovania, že spor musí mať dostatočnú väzbu s členským štátom konajúceho súdu, je možné vychádzať zo štátnej príslušnosti jedného z účastníkov konania.

O šiestej otázke

- 114 Svojou šiestou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či treba vykladať článok 47 Charty v tom zmysle, že bráni tomu, aby aj v prípade, keď majú dotknutí manželia úzke väzby s členskými štátmi z dôvodu ich štátnej príslušnosti a predchádzajúceho pobytu, uplatnením ustanovení nariadení č. 2201/2003 a 4/2009 nemal právomoc nijaký členský štát.
- 115 Ako vyplýva najmä z bodov 87 až 92 a 98 až 113 tohto rozsudku a ako v podstate uviedla Komisia vo svojich písomných pripomienkach, zdá sa, že podľa ustanovení nariadení č. 2201/2003 a 4/2009, najmä článkov 7 a 14 nariadenia č. 2201/2003 a článku 7 nariadenia č. 4/2009, ktoré zavádzajú mechanizmy umožňujúce určiť príslušný súd v prípade, ak žiadny súd členského štátu nemá právomoc podľa iných ustanovení týchto nariadení, by súdy aspoň jedného členského štátu mali mať právomoc rozhodovať v konaniach vo veciach zrušenia manželského zväzku, rodičovských práv a povinností a vyživovacej povinnosti.
- 116 V dôsledku toho, ako poznamenala Komisia, keďže šiesta otázka je hypotetická, nie je potrebné na ňu odpovedať.

O trovách

- 117 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (tretia komora) rozhodol takto:

- 1. Článok 3 ods. 1 písm. a) nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000, a článok 3 písm. a) a b) nariadenia Rady (ES) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti sa majú vykladať v tom zmysle, že na účely určenia obvyklého pobytu v zmysle týchto ustanovení nemôže byť rozhodujúcim faktorom skutočnosť, že dotknutí manželia sú zmluvnými zamestnancami Európskej únie, ktorí sú pridelení k jej delegácii v treťom štáte a údajne majú v tomto treťom štáte diplomatický štatút.**
- 2. Článok 8 ods. 1 nariadenia č. 2201/2003 sa má vykladať v tom zmysle, že väzba založená na štátnej príslušnosti matky a jej bydlisku pred uzavretím manželstva v členskom štáte súdu, ktorý koná o návrhu vo veciach rodičovských práv a povinností, je na účely určenia obvyklého pobytu dieťaťa irelevantná, zatiaľ čo okolnosť, že maloleté deti sa narodili v tomto členskom štáte a majú štátnu príslušnosť tohto členského štátu, nie je postačujúca.**
- 3. V prípade, že žiadny súd členského štátu nemá právomoc rozhodovať o návrhu na zrušenie manželského zväzku na základe článkov 3 až 5 nariadenia č. 2201/2003, článok 7 tohto nariadenia v spojení s jeho článkom 6 sa má vykladať v tom zmysle, že skutočnosť, že odporca vo veci samej je štátnym príslušníkom iného členského štátu, ako**

je štát konajúceho súdu, bráni uplatneniu ustanovenia o zostatkovej právomoci, ktoré sa nachádza v tomto článku 7, s cieľom založiť právomoc tohto súdu, pričom ale nebráni tomu, aby súdy členského štátu, ktorého štátnym príslušníkom je odporca, mali právomoc prejednať takýto návrh podľa vnútroštátnych pravidiel právomoci tohto posledného uvedeného členského štátu.

V prípade, že žiadny súd členského štátu nemá právomoc rozhodovať o návrhu vo veciach rodičovských práv a povinností podľa článkov 8 až 13 nariadenia č. 2201/2003, článok 14 tohto nariadenia sa má vykladať v tom zmysle, že skutočnosť, že odporca vo veci samej je štátnym príslušníkom iného členského štátu, ako je členský štát konajúceho súdu, nebráni uplatneniu ustanovenia o zostatkovej právomoci, ktoré sa nachádza v tomto článku 14.

4. Článok 7 nariadenia č. 4/2009 sa má vykladať v tom zmysle, že:

- v prípade, keď sa obvyklý pobyt všetkých účastníkov sporu vo veciach vyživovacej povinnosti nenachádza v členskom štáte, možno vo výnimočných prípadoch konštatovať právomoc založenú na *forum necessitatis* podľa článku 7 nariadenia č. 4/2009, ak žiadny súd členského štátu nemá právomoc podľa článkov 3 až 6 tohto nariadenia, ak sa konanie nemôže účinne začať či uskutočniť, alebo je úplne nemožné v treťom štáte, ktorý má so sporom úzku väzbu, a ak má tento spor dostatočnú väzbu s členským štátom konajúceho súdu,
- na to, aby sa vo výnimočných prípadoch dospelo k záveru, že konanie nemožno účinne začať alebo uskutočniť v treťom štáte, je dôležité, aby na základe podrobnej analýzy skutočností uvádzaných v každom jednotlivom prípade bol prístup k spravodlivosti v tomto treťom štáte právne alebo fakticky sťažený, a to najmä uplatňovaním procesných podmienok, ktoré sú diskriminačné alebo v rozpore so základnými zárukami spravodlivého procesu, bez toho, aby účastník konania, ktorý sa odvoláva na uvedený článok 7, musel preukazovať, že neúspešne podal alebo sa pokúsil podať návrh na začatie tohto konania na súdoch toho istého tretieho štátu,
- na účely konštatovania, že spor musí mať dostatočnú väzbu s členským štátom konajúceho súdu, je možné vychádzať zo štátnej príslušnosti jedného z účastníkov konania.

Podpisy